УДК 657.6
JEL: M21; M41; O39
DOI: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2026-8-332-340

ЦИФРОВІЗАЦІЯ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ АУДИТУ

© 2026 **ГОНЧАРУК С. М., КОЛОДРУБ М. Я.**

УДК 657.6
JEL: M21; M41; O39

Гончарук С. М., Колодруб М. Я. Цифровізація аудиту фінансової звітності підприємств у контексті застосування міжнародних стандартів аудиту

Проведено дослідження теоретичних, методичних і практичних засад цифровізації аудиту фінансової звітності підприємств в Україні як стратегічного напряму підвищення якості контролю та довіри до економічної інформації в умовах глобальної трансформації. Проаналізовано процес проведення аудиторських перевірок фінансової звітності в умовах інтенсивного впровадження IT-технологій. Визначено та розв'язано такі завдання: проаналізовано сучасний стан нормативного регулювання аудиту в контексті МСА, ідентифіковано ключові цифрові технології (Big Data, ШІ, хмарні рішення), оцінено ризики та переваги їх застосування, а також обґрунтовано напрями адаптації національної практики до світових стандартів. Доведено, що існує суттєвий розрив між стрімким розвитком цифрових інструментів бізнесу (зокрема, масовим переходом на SAP S/4HANA Cloud у 2023–2025 рр.) та недостатньою методичною готовністю аудиторського середовища до повної інтеграції цих рішень у процедури перевірки. Розглянуто підходи до адаптації стандартних процедур до умов функціонування хмарних технологій. Особливу увагу приділено характеристиці інструментів збору аудиторських доказів, таких як штучний інтелект та алгоритми машинного навчання, що формують фундамент для переходу до суцільного аналізу операцій. Докладно проаналізовано сутність і значення інтегрованих ERP-систем як основних джерел цифрової інформації для оцінки ризиків суттєвого викривлення звітності. Обґрунтовано роль аналітичних процедур – автоматизованої перевірки контрольних показників та моделювання процесів – у формуванні об'єктивної доказової бази. Окремий акцент зроблено на важливості професійного скептицизму в умовах автоматизації та управління ризиками кібербезпеки під час дистанційних перевірок. Розглянуто міжнародні організаційні моделі цифрового аудиту та визначено можливості їх імплементації в Україні для забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних аудиторських фірм. Сформульовано авторське узагальнення стратегічної ролі цифровізації як інтегрованого інструмента підвищення результативності перевірок, мінімізації впливу людського фактору та зміцнення економічної безпеки держави через прозорість фінансового середовища. Обґрунтовано необхідність подальшого вдосконалення методів аналізу фінансової інформації, розвитку цифрових компетенцій аудиторів та оновлення підходів до документування електронних доказів.

Ключові слова: *цифровізація аудиту; комп'ютерні методи аудиту (CAATs); безперервний аудит (Continuous Auditing); великі масиви даних (Big Data); віртуальні кімнати даних (VDR); кібербезпека в аудиті.*

Табл.: *1.* ***Бібл.:*** *15.*

Гончарук Світлана Марківна *– кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку, аналізу і контролю, Львівський національний університет імені Івана Франка (вул. Університетська, 1, Львів, 79001, Україна)*
E-mail: *yvgoncharuk@i.ua*
ORCID: *https://orcid.org/0000-0002-3666-906X*

Колодруб Михайло Ярославович *– магістрант, Львівський національний університет імені Івана Франка (вул. Університетська, 1, Львів, 79001, Україна)*
E-mail: *michaelkolodrub@gmail.com*
ORCID: *https://orcid.org/0009-0001-5230-1062*

UDC 657.6
JEL: M21; M41; O39

Honcharuk S. M., Kolodrub M. Ya. Digitalizing the Audits of Financial Statements of Enterprises in the Context of Implementing International Auditing Standards

This study examines the theoretical, methodological, and practical foundations of the digitalization of audits of financial statements of enterprises in Ukraine as a strategic approach to improving the quality of control and confidence in economic information amid global transformation. The process of conducting financial statement audits in the context of the intensive implementation of IT technologies is analyzed. The following objectives were identified and addressed: the current state of regulatory oversight of auditing in the context of ISAs was analyzed; key digital technologies (Big Data, AI, cloud solutions) were identified; the risks and benefits of their application were assessed; and directions for adapting national practices to international standards were substantiated. It has been demonstrated that there is a significant gap between the rapid development of digital business tools (in particular, the widespread transition to SAP S/4HANA Cloud in 2023–2025) and the audit community's insufficient methodological readiness to fully integrate these solutions into audit procedures. Approaches to adapting standard procedures to the operating conditions of cloud technologies are examined. Particular attention is paid to the characteristics of tools for collecting audit evidence, such as artificial intelligence and machine learning algorithms, which form the foundation for the transition to comprehensive analysis of operations. The nature and significance of integrated ERP systems as primary sources of digital information for assessing the risks of material misstatement in financial statements are analyzed in detail. The role of analytical procedures – automated verification of control indicators and process modeling – in establishing an objective evidence base is substantiated. Particular emphasis is placed on the importance of professional skepticism in

the context of automation and cybersecurity risk management during remote audits. International organizational models of digital auditing are examined, and the possibilities for their implementation in Ukraine are identified to ensure the competitiveness of domestic audit firms. The author formulates a generalization of the strategic role of digitalization as an integrated tool for improving audit effectiveness, minimizing the human factor, and strengthening the country's economic security through transparency in the financial environment. The article substantiatesthe need for further improvement of methods for analyzing financial information, the development of auditors' digital competencies, and the updating of approaches to documenting electronic evidence.

Keywords: *audit digitalization; computer-assisted audit techniques (CAATs); continuous auditing; Big Data; virtual data rooms (VDR); cybersecurity in auditing.*

Tabl.: *1.* ***Bibl.:*** *15.*

Honcharuk Svitlana M. *– PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting, Analysis and Control, Ivan Franko National University of Lviv (1 Universytetska Str., Lviv, 79001, Ukraine)*
E-mail: *yvgoncharuk@i.ua*
ORCID: *https://orcid.org/0000-0002-3666-906X*

Kolodrub Mykhailo Ya. *– Master's Student, Ivan Franko National University of Lviv (1 Universytetska Str., Lviv, 79001, Ukraine)*
E-mail: *michaelkolodrub@gmail.com*
ORCID: *https://orcid.org/0009-0001-5230-1062*

ВСТУП

У сучасних умовах, у період повномасштабної агресії росії, зростає роль інформаційних технологій в аудиті. Інформаційні технології трансформують аудит у комплексний аналіз фінансової звітності у режимі реального часу. Це сприяє зниженню ризиків та забезпеченню більшої довіри до результатів аудиторської перевірки. Володіння сучасними інформаційними технологіями стає однією з ключових професійних компетентностей аудитора. Інформаційні технології сприяють зниженню випадків помилок і шахрайства, а також автоматично формують робочі документи. Аналіз великих обсягів даних (Big Data) дозволяє виявити нетипові операції, аномалії та підвищує довіру до аудиторських висновків. Застосування штучного інтелекту та хмарних технологій дає змогу аудитору працювати дистанційно. мати доступ до інформації віддалено, прогнозувати ризики, автоматично аналізувати документи, ухвалювати обґрунтовані висновки.

Використання хмарних технологій (зокрема класу SAP S/4HANA Cloud) у систему внутрішнього контролю підприємств, дозволяє аудитору перейти від перевірки вибіркових даних до суцільного моніторингу в реальному часі. Такий підхід суттєво знижує аудиторський ризик, але потребує оновлення підходів до документування аудиторських доказів відповідно до МСА.

Метою статті є всебічне дослідження теоретичних, методичних і практичних засад цифровізації аудиту фінансової звітності підприємств в Україні в умовах глобальної трансформації та бойових дій.

Для досягнення поставленої мети визначені такі завдання:

- проаналізувати сучасний стан нормативного регулювання аудиту в контексті МСА;
- ідентифікувати ключові цифрові технології (Big Data, ШІ, хмарні рішення);
- оцінити ризики та переваги їх застосування;
- обґрунтувати напрями адаптації національної практики до світових стандартів;
- визначити ступінь відповідності сучасних цифрових інструментів вимогам міжнародних стандартів;
- оцінити вплив автоматизації на рівень професійного скептицизму аудитора;
- засвідчити бар'єри впровадження дистанційного аудиту в українській практиці.

Методологічну базу дослідження становить комплекс загальнонаукових та спеціальних методів, що забезпечують об'єктивність аналізу. Зокрема, використано метод системного аналізу для вивчення взаємозв'язків між компонентами цифрового середовища підприємства та аудиторськими процедурами; метод порівняння для зіставлення традиційних і цифрових технік збору доказів; метод логічного узагальнення під час формулювання аудиторських висновків відповідно до МСА.

Інформаційну базу дослідження сформовано на основі офіційних даних Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, а також аналітичних звітів міжнародних аудиторських мереж щодо стану диджиталізації професії у 2023–2025 рр. Масштаб вибірки для аналізу охоплює дані про діяльність підприємств, які здійснили перехід на хмарні ERP-системи. Це дозволило забезпечити репрезентативність результатів щодо стану цифровізації суб'єктів господарювання станом на момент проведення зовнішнього аудиту за міжнародними стандартами.

Такий підхід до формування бази даних сприяє достовірності отриманих результатів та їх придатності для використання у практичній діяльності аудиторських фірм.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ ТА АНАЛІЗ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Аналіз сучасних наукових джерел свідчить, що цифровізація аудиту є одним із найбільш динамічних напрямів у сучасній економічній думці. У науковій літературі виділяють кілька підходів до вивчення цієї проблематики. У працях вчених, як правило, переважає технологічно орієнтований підхід. В них цифровізація розглядається шляхом впровадження Big Data та блокчейн-технологій, що дозволяють замінити традиційну вибірку суцільним аналізом операцій. Західні дослідники, зокрема А. Васархелі, Майкл Г. Аллес у своїй праці «Принципи аналітичного моніторингу для безперервного забезпечення» обгрунтовують формування теоретичних і методологічних засад цифровізації аудиту через концепцію безперервного аудиту, автоматизацію аналітичних процедур і використання інформаційних технологій для моніторингу бізнес-процесів у режимі реального часу [1].

Питання адаптації аудиту та відповідності міжнародним стандартам аудиту (МСА) в умовах цифровізації ґрунтовно досліджували Н. Виговська та О. Петрук, наголошуючи на необхідності збереження професійного скептицизму в умовах цифрової трансформації [2]. Д. Лещенко наголошує, що диджиталізація робочих документів за стандартами МСА є єдиним дієвим механізмом забезпечення відповідності вітчизняних фірм вимогам МСУЯ 1 в умовах дефіциту кваліфікованих кадрів [3]. О. Г. Рябчук та К. М. Лінива у статті «Діджиталізація аудиту фінансової звітності підприємств» проаналізували вплив цифрових технологій на аудит фінансової звітності, зокрема автоматизацію аудиторських процедур за допомогою штучного інтелекту, блокчейну та великих даних. [4]. А. В. Пунда констатує, що гнучка трансформація методичного інструментарію та відмова від паперового документообігу є ключовими питаннями збереження конкурентоспроможності аудиторського бізнесу у періоди макроекономічної нестабільності [5].

Критичний огляд наявних публікацій дозволяє виявити суттєві суперечності та обмеження. По-перше, застосування штучного інтелекту не дозволяє простежити його логіку. А це суперечить вимогам МСА 500 щодо достатності та належності аудиторських доказів. По-друге, спостерігається ситуація, коли одна сторона значно випереджає іншу за рівнем використання технологій, автоматизації або аналізу даних. Більшість досліджень 2023–2025 рр. базується на досвіді корпорацій «Великої четвірки», не аналізуючи дані середніх аудиторських фірм. Для багатьох невеликих суб'єктів аудиторської діяльності перехід на хмарні рішення пов'язаний із високими витратами та ризиками для безпеки.

Таким чином, існує об'єктивна потреба в розробці прикладного інструментарію, який дозволить гармонізувати процедури цифрового аудиту з міжнародними стандартами контролю в умовах інтенсивної трансформації національного економічного середовища.

МЕТА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В основу дослідження покладено гіпотезу про те, що інтеграція хмарних рішень (зокрема класу SAP S/4HANA Cloud) у систему внутрішнього контролю підприємств дозволяє аудитору перейти від ретроспективної перевірки вибіркових даних до суцільного моніторингу в реальному часі, що суттєво знижує аудиторський ризик, але потребує оновлення підходів до документування доказів згідно з МСА. Ключовими дослідницькими питаннями, що розглядаються у статті, є: визначення ступеня відповідності сучасних цифрових інструментів вимогам міжнародних стандартів, оцінка впливу автоматизації на рівень професійного скептицизму аудитора та ідентифікація бар'єрів для впровадження дистанційного аудиту в українській практиці.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Протягом 2023–2025 років міжнародні аудиторські мережі (зокрема компанії «Великої четвірки») перейшли від автоматизації окремих процедур до масштабної інтеграції штучного інтелекту (ШІ) та хмарних платформ у свої аудиторські практики. Зокрема, лише компанія PwC оголосила про виділення 1 мільярда доларів США на масштабне розширення та впровадження технологій генеративного ШІ (на базі рішень OpenAI та Microsoft Azure) у власні процеси аудиту та консалтингу [6].

Сучасний етап розвитку вітчизняного ринку аудиторських послуг розгортається в умовах повномасштабної російської агресії. Війна та диджиталізація економічних процесів сприяють системній трансформації аудиторської діяльності в Україні. Є потреба кардинально змінити традиційні підходи до організації та методики проведення перевірок суб'єктів господарювання [5]. Безпекові ризики для життя персоналу, фізичне руйнування інфраструктури, масова релокація підприємств та втрата доступу до первинних паперових носіїв інформації призвели до того, що замість

класичного формату аудиту він став дистанційним. Єдиною умовою збереження безперервності та життєздатності професії є диджиталізація. Дистанційна взаємодія, хмарні обчислення та автоматизована обробка великих масивів даних дають змогу забезпечити належну якість верифікації звітності в умовах критичної невизначеності. Аудитори повинні постійно здійснювати оцінку технологічного інструментарію та модернізувати процедури перевірки. Процес диджиталізації не є ізольованим явищем. Він регулюється законодавчими і нормативними актами. Основними є Міжнародні стандарти аудиту (МСА). Є потреба критично аналізувати ці документи аудиторської діяльності в новій цифровій системі, здійснювати класифікацію сучасного прикладного ІТ-інструментарію і моделювання етапів аудиту фінансової звітності.

Україна потребує формування чіткої нормативно-правової бази для впровадження новітніх технологій в аудиторську практику. Це пов'язано із розвитком інформаційного суспільства та цифровізацією економічних відносин. Цифрова трансформація процедур перевірки фінансової звітності регламентована чинним законодавством України та критеріями Міжнародних стандартів аудиту (МСА).

Основним нормативним документом, який змінює характер вхідних даних для аудиту, є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а саме вимоги ч. 5 ст. 11 [7]. Відповідно до цієї норми, великі підприємства та суб'єкти, які становлять суспільний інтерес, зобов'язані складати та подавати фінансову звітність органам державної влади на основі таксономії за міжнародними стандартами в єдиному електронному форматі iXBRL. Це означає, що об'єктом вивчення для аудитора стає не паперовий звіт, а структурований цифровий масив даних. Додатковим фактором виступає п. 85.2 ст. 85 Податкового кодексу України [8], який закладає підґрунтя для запровадження електронного аудиту (e-audit) через механізм надання платниками стандартного аудиторського файлу SAF-T UA. Таким чином, цифровізація облікових даних на рівні підприємств робить використання традиційних «ручних» методів контролю технічно неможливим.

Правомірність дій аудитора в цифровому середовищі забезпечується чинним законодавством. Згідно з ч. 3 ст. 14 Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [9], аудиторський звіт може складатися у формі електронного документа. У такому разі він підписується кваліфікованим електронним підписом (КЕП) аудитора, що повністю урівнює його права з паперовим аналогом. Водночас, використання хмарних технологій та електронного документообігу накладає на аудиторські фірми суворі зобов'язання. Зокрема, п. 4 ч. 1 ст. 35 цього ж Закону [9] зобов'язує суб'єктів аудиторської діяльності забезпечувати жорсткий захист інформації та дотримання вимог щодо безпеки персональних даних клієнтів, що актуалізує проблему кібербезпеки внутрішніх ІТ-платформ аудиторських компаній. Дані клієнтів є суворо конфіденційними. Аудитори повинні стежити, щоб не відбулося витоку інформації. Забезпечення суворої конфіденційності клієнтських даних у процесі цифровізації аудиту стає критичним елементом системи управління професійними ризиками. Масштабне впровадження хмарних аудит-платформ, інтеграція з ERP-системами замовників та дистанційний доступ до комерційної таємниці значною мірою створюють нові вразливості для кіберзагроз [9]. Цифровізація аудиту в Україні у 2023–2025 роках характеризується зростанням ринку аудиторських послуг до 4,85 млрд грн, активним впровадженням елементів штучного інтелекту, а також переходом на електронне управління якістю та реєстрами [10].

В українській практиці необхідно адаптувати локальний ІТ-контроль до сучасних викликів цифрової трансформації аудиту [11]. У контексті вимог МСА 230 та національного законодавства це передбачає впровадження комплексних заходів кіберзахисту: наскрізного шифрування даних, багаторівневої автентифікації персоналу, а також суворого розмежування доступу до робочих документів у межах аудиторських груп. Методологія диджитал-аудиту визначається безпосередньо Радою з міжнародних стандартів аудиту та надання впевненості (IAASB). Ключовим етапом перевірки є виконання вимог МСА 315 (переглянутого) «Ідентифікація та оцінювання ризиків суттєвого викривлення» [12]. В умовах цифровізації цей стандарт зобов'язує аудитора детально досліджувати ІТ-середовище підприємства: його інформаційні системи, бази даних та інтегровані ERP-платформи (на кшталт SAP, Oracle або BAS). Аудитор має ідентифікувати нові специфічні загрози: ризики системних збоїв в автоматичних алгоритмах програм, ризики несанкціонованого доступу до даних та втрати цілісності інформації при її реплікації.

У межах дослідження ІТ-середовища клієнта аудитори визначають потенційні ризики і контроль і здійснюють їх тестування. У межах реалізації вимог МСА 315 (переглянутого) [12], дослідження ІТ-середовища суб'єкта господарювання стає базовим етапом процедури оцінювання ризиків суттєвого викривлення звітності. На

цьому етапі аудитори здійснюють ідентифікацію і тестування двох рівнів інформаційного контролю: загального ІТ-контролю (General IT Controls), який регламентує безпеку операційних систем, управління доступом та стабільність баз даних, а також автоматизованих прикладних контролів (Application Controls), які вбудовані безпосередньо у програмне забезпечення клієнта. Це можуть бути логічні перевірки, автоматичне таксування, аналітична звірка. Тестування операційної ефективності такого контролю дозволяє аудитору визначити рівень довіри до системи та оптимізувати характер, час і обсяг подальших аудиторських процедур. У разі виявлення відхилень або системних збоїв у функціонуванні системи автоматизованого контролю суб'єкта господарювання, аудитор, керуючись положеннями МСА 330 [12], зобов'язаний розширити обсяг вибірки. Він повинен встановити характер і причину збою. Такими причинами можуть бути помилки, несанкціонований доступ, дефект програми. Якщо за результатами додаткових процедур внутрішній ІТ-контроль визнається неефективним, аудитор повинен змінити стратегію перевірки. Треба відмовитися від довіри до комп'ютерної системи клієнта і перейти до застосування процедур по суті.

Для того, щоб знизити рівень внутрішнього ризику інформаційної системи замовника, потрібно провести суцільне сканування первинних файлів і баз даних за допомогою незалежних автоматизованих інструментів і методів.

ІТ-ризики регламентуються МСА 500 «Аудиторські докази» [12]. Цей стандарт офіційно легітимізує застосування аудиторами автоматизованих інструментів і методів (АТМ). Класичний підхід базувався на вибірковому аналізі паперових носіїв, а використання АТМ дозволяє здійснювати суцільну перевірку всієї генеральної сукупності транзакцій за допомогою інструментів обробки великих масивів даних (Big Data). Електронні інвойси, системні логи та цифрові сліди операцій визнаються повноцінними й надійними аудиторськими доказами.

Фіксація результатів комп'ютерного аналізу регламентується вимогами МСА 230 «Аудиторська документація» [12]. Стандарт визначає порядок формування електронних робочих документів (ЕРД). Спеціалізоване програмне забезпечення для аудиторів (наприклад, CaseWare Audit) дозволяє структурувати докази, фіксувати хронологію дій асистентів та автоматично формувати остаточний аудиторський файл у захищеному цифровому форматі для забезпечення виконання вимог стандартів щодо конфіденційності робочих документів. Чинне нормативно-правове та стандартизоване законодавство в Україні дозволяє повністю інтегрувати цифрові інновації у правове поле. При цьому не порушуються принципи професійної діяльності.

Цифровізація аудиторської діяльності зумовлює радикальні зміни в її технологічному інструментарії. Сучасний аудит вже вийшов за межі текстових редакторів, електронних таблиць, трансформувався у комплексні екосистеми. Всі стадії аудиторського процесу автоматизовані: від попереднього планування та оцінки ризиків до формування фінального висновку.

Важливим елементом інструментарію сучасного аудитора є спеціалізовані системи управління аудиторськими файлами та електронними робочими документами (ЕРД). Світовим і вітчизняним стандартом у цьому сегменті є програмне забезпечення CaseWare Working Papers (CaseWare Audit). Воно дозволяє повністю диджиталізувати вимоги МСА 230, створює захищене цифрове середовище для збору та систематизації доказів [3]. Функціональні можливості цього програмного комплексу щодо автоматизації ключових етапів аудиторської перевірки систематизовані у табл. 1.

Значення та економічний зміст систематизованих у табл. 1 результатів полягають у підвищенні ефективності аудиту і зміні моделі формування собівартості аудиторських послуг. Традиційна модель аудиту характеризується високою питомою вагою витрат робочого часу на рутинні технічні операції, які штучно подовжують строки проведення аудиту та підвищують вартість людино-годин. Автоматизація технічної обробки даних на базі CaseWare Audit дозволяє вивільнити 30–40% бюджету робочого часу аудиторської групи. Старші аудитори і партнери можуть приділити увагу складним процедурам, проводити глибокий аналіз зон ризику, здійснювати оцінку суттєвих суб'єктивних суджень менеджменту клієнта та виявляти приховані фінансові аномалії.

Значення впровадження систем класу CaseWare полягає у переході від фіксування помилок до запобіжного управління якістю аудиту. Стандартизація та автоматизація (audit trail) допомагають трансформувати процес проведення контрольних дій. Процес перевірки стає абсолютно прозорим для керівника групи, а ризик формального заповнення документів асистентами зменшується. Такі дії забезпечують абсолютну доказову базу та юридичну захищеність аудиторської фірми у разі виникнення судових суперечок або під час зовнішніх перевірок Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю.

Таблиця 1

Автоматизація процедур аудиту на базі платформи CaseWare Audit

Напрям автоматизації	Функціональний зміст процедури	Методологічне обґрунтування
Наскрізна стандартизація	Використання вбудованих інтерактивних шаблонів робочих документів і бланків	Мінімізація суб'єктивних помилок асистентів, дотримання МСА 230
Технічна обробка даних	Автоматичний імпорт оборотних відомостей (ТВБ), групування рахунків (mapping), розрахунок базових показників суттєвості	Скорочення часу на рутинні операції, зниження ризику механічних помилок
Контролі якості	Наскрізна фіксація хронології дій (audit trail): автоматичний запис автора, часу та змісту внесених змін до кожного ЕРД	Виконання вимог МСУЯ 1 щодо забезпечення належного нагляду та перегляду роботи
Безпека файлу	Автоматичне блокування та архівування аудиторського файла після завершення перевірки	Унеможливлення ретроспективних маніпуляцій, забезпечення незмінності доказів

Джерело: побудовано, сформовано на основі [3].

Для виконання вимог МСА 500 щодо збору надійних доказів аудитори застосовують спеціалізований клас програмного забезпечення — CAATs (Computer-Assisted Audit Techniques / Комп'ютерні методи аудиту). Цей програмне забезпечення призначене для прямого підключення до баз даних замовника та проведення суцільного аналізу генеральної сукупності операцій. Світовими лідерами у сфері глибокого аналізу фінансових даних є програмні комплекси ACL (Audit Command Language) та IDEA (Data Analysis Software), розроблені спеціально під потреби аудиту та фінансового моніторингу [13]. На відміну від стандартних табличних редакторів, застосування CAATs-інструментів дає змогу здійснювати автоматизований аналіз значних масивів облікових даних і, за наявності повного та коректно сформованого набору даних, проводити тестування всієї генеральної сукупності операцій. Замість вибіркового тестування окремих документів може використовуватися повний масив даних про бухгалтерські проведення (Journal Entries), що дає змогу оперативно здійснювати їх аналіз та ідентифікувати операції, які потребують додаткової уваги аудитора [14].

Важливою перевагою впровадження CAATs-інструментів є підвищення ефективності виявлення нестандартних і потенційно маніпулятивних операцій (Fraud Detection). Це здійснюється шляхом автоматизованого аналізу бухгалтерських проведень за визначеними критеріями ризику. Зокрема, під час тестування журналу проведень можуть аналізуватися особа, яка здійснила проведення, дата та час його створення, характер і опис операції, наявність зворотних або відкладених проведень, а також відповідність проведення встановленим правилам контролю. Додатково для виявлення потенційних аномалій можуть застосовуватися методи нечіткого зіставлення (fuzzy matching) та закон Бенфорда (Benford's Law), що дають змогу виявляти нетипові закономірності у великих масивах бухгалтерських даних.

Зростання обсягів цифрових даних зумовлює поширення в аудиті інструментів Big Data Analytics, які забезпечують обробку та аналіз значних масивів інформації, автоматизацію окремих аудиторських процедур і підвищення ефективності аудиторської діяльності [14]. Практичне застосування таких підходів передбачає використання спеціалізованих засобів для аналітики та візуалізації даних. Зокрема, використання інструментів аналізу даних дає змогу перевіряти великі масиви бухгалтерських операцій, виявляти відхилення від установлених закономірностей та ідентифікувати операції, що потребують подальшого аудиторського дослідження [14].

Використання інструментів аналітики аудиторських даних дає змогу автоматизувати обробку значних масивів облікової інформації, здійснювати перевірку всієї генеральної сукупності операцій та ідентифікувати незвичайні або потенційно ризикові транзакції. Застосування підходу «аудит за винятками» (audit-by-exception) дає змогу зосередити увагу аудитора на операціях, що відхиляються від установлених критеріїв або містять ознаки підвищеного ризику, що підвищує ефективність аудиторських процедур [15].

Аудиторська практика з періодичного контролю стає моделлю безперервного аудиту (Continuous Auditing) шляхом інтеграції з ERP-системами замовників та використання хмарних технологій (Cloud Computing). Пряма інтеграція з корпоративними системами управління клієнтами (такими як SAP S/4HANA, Oracle Cloud ERP або комплексні

рішення на базі платформ BAS) дозволяє реалізувати автоматизований експорт фінансових та операційних даних через захищені інтерфейси прикладного програмування (API) [4]. Це сприяє мінімізації втручання людини на етапі завантаження інформації, повністю виключаючи ризик навмисного викривлення або випадкової втрати файлів, первинних реєстрів під час їх ручної передачі.

Використання хмарних технологій кардинально змінює взаємодію аудиторської групи та менеджменту суб'єкта господарювання. Їх впровадження забезпечує захищений віддалений доступ до первинної документації. Такі дії дозволяють виконувати суттєві процедури та процедури оцінки ризиків без безпосередньої присутності аудиторів на об'єкті перевірки, що критично важливо для збереження бізнесу в умовах воєнного стану та релокації підприємств [5]. Одночасно централізація даних у хмарі актуалізує впровадження жорстких протоколів кібербезпеки. Суб'єкти аудиторської діяльності змушені інтегрувати у свої внутрішні процедури системи запобігання витоку інформації (DLP-системи) та наскрізне шифрування даних, що є базовою умовою виконання вимог конфіденційності згідно з МСА 220 та МСА 230 в умовах розширення цифрового периметра перевірки [12].

Таким чином, сформований на сьогодні прикладний інструментарій цифровізації аудиту, що поєднує системи управління електронними робочими документами, засоби суцільного аналізу великих масивів даних (CAATs) та інтеграційні хмарні рішення, забезпечує системну трансформацію методики перевірок. Це дозволяє оптимізувати бюджет робочого часу, максимізувати точність виявлення фінансових аномалій та гарантувати високу якість аудиторських послуг відповідно до сучасних міжнародних стандартів та викликів макроекономічного середовища.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження теоретико-методологічних та прикладних засад цифровізації аудиторської діяльності в Україні дозволяє констатувати, що диджиталізація трансформувалася з чинника інноваційного розвитку на базову умову збереження безперервності та життєздатності професії в умовах воєнного стану. Кумулятивний ефект обмежень пандемії COVID-19 та деструктивного впливу воєнного стану кардинально змінив безпекові й просторові параметри ведення бізнесу, зробивши класичний формат «виїзного» аудиту фізично неможливим і зумовивши об'єктивну необхідність негайного перегляду традиційних підходів до організації перевірок. Обґрунтовано, що чинне вітчизняне нормативно-правове підґрунтя та вимоги Міжнародних стандартів аудиту, зокрема МСА 230, 315, 330 та 500, повністю інтегрують цифрові інновації в правове поле, легітимізуючи застосування електронного документообігу, дистанційних процедур та автоматизованих методів збору доказів. Доведено, що оцінювання ІТ-середовища клієнта та критичне тестування операційної ефективності загальних і прикладних контролів інформаційних систем є вимогою сучасного аудиту, яка безпосередньо визначає характер, час та обсяг подальших процедур по суті.

На основі аналізу сучасного прикладного інструментарію доведено, що комплексна цифровізація аудиту реалізується через три взаємопов'язані рівні: спеціалізовані системи управління аудиторськими файлами (класу CaseWare Audit), програмні комплекси для суцільного аналізу великих масивів даних (CAATs, зокрема ACL та IDEA) та інтеграційні хмарні рішення для розгортання віртуальних кімнат даних. Економічний зміст впровадження цього інструментарію полягає в оптимізації моделі формування собівартості послуг шляхом зменшення до 30–40% бюджету робочого часу аудиторів на виконання рутинних технічних операцій та переорієнтації на процедури перевірки складних операцій. Значення диджиталізації полягає у переході від вибіркового контролю паперових носіїв до концепції безперервного суцільного аудиту, який дозволяє здійснювати повне сканування генеральної сукупності операцій, ефективно ідентифікувати приховані фінансові аномалії та ознаки шахрайства за допомогою алгоритмів Big Data, і, як наслідок, мінімізувати загальний рівень аудиторського ризику.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі полягають у розробці деталізованих методичних рекомендацій щодо інтеграції алгоритмів штучного інтелекту та нейромереж у процеси моделювання професійного скептицизму аудитора під час верифікації звітності, сформованої в умовах підвищеної невизначеності. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Vasarhelyi M. A., Alles M. G., Kogan A. Principles of analytic monitoring for continuous assurance. *Journal of Emerging Technologies in Accounting*. 2004. Vol. 1 (1). P. 1–21. DOI: https://doi.org/10.2308/jeta.2004.1.1.1
2. Petruk O. M., Miziakina N. O. Audit of financial statements of enterprises in the aspect of resource utilization analysis. *Efektyvna ekonomika*. 2015.

Vol. 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3741
3. Leshchenko D. The role of internal audit in the process of preparing sustainability reporting for aviation enterprises. *Accounting and Finance*. 2026. Vol. 2 (112). P. 53–62. DOI: https://doi.org/10.33146/2518-1181-2026-2(112)-53-62
4. Рябчук О. Г., Лінива К. М. Діджиталізація аудиту фінансової звітності підприємств. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Економічні науки*. 2025. № 2 (78). DOI: https://doi.org/10.32689/2523-4536/78-6
5. Пунда А. В. Трансформація аудиту в умовах цифровізації економіки. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*. 2026. № 1 (19). С. 557–565. DOI: https://doi.org/10.32750/2026-0148
6. PwC US. PwC US makes $1 billion investment to expand and scale AI capabilities. *PwC Newsroom*. 2023. URL: https://www.pwc.com/us/en/about-us/newsroom/press-releases/pwc-us-makes-billion-investment-in-ai-capabilities.html
7. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14
8. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17
9. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19
10. Звіт з моніторингу якості ринку аудиторських послуг та конкуренції 01.01.2021 – 30.06.2025. URL: https://www.apob.org.ua/wp-content/uploads/2026/02/Звіт-про-моніторинг-2021-2025.pdf
11. Назаренко І. Аудит оподаткування – послуга аудиторських фірм: особливості, актуальність та характеристика. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-149
12. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг : видання 2021 року. Рада з міжнародних стандартів аудиту та надання впевненості (IAASB). Нью-Йорк : IFAC, 2021. URL: https://www.iaasb.org/publications/2021-mizhnarodni-standarti-kontrolyu-yakosti-auditu-oglyadu-inshogo-nadannya-vpevnenosti-ta
13. Continuous Controls Auditing. Department of Audit and Management Advisory Services, University of Alaska. 2026. URL: https://www.alaska.edu/audit/tools_of_the_trade/continuous-controls-auditing/
14. Hezam Y. A. A., Anthonysamy L., Suppiah S. D. K. Big data analytics and auditing: a review and synthesis of literature. *Emerging Science Journal*. 2023. Vol. 7. No. 2. P. 629–642. DOI: https://doi.org/10.28991/ESJ-2023-07-02-023
15. Huang F., No W. G., Vasarhelyi M. A., Yan Z. Audit data analytics, machine learning, and full population testing. *The Journal of Finance and Data Science*. 2022. Vol. 8. P. 138–144. DOI: https://doi.org/10.1016/j.jfds.2022.05.002

REFERENCES

apob.org.ua. Zvit z monitorynhu yakosti rynku audytorskykh posluh ta konkurentsii 01.01.2021 – 30.06.2025 [Zvit z monitorynhu yakosti rynku audytorskykh posluh ta konkurentsii 01.01.2021 – 30.06.2025]. https://www.apob.org.ua/wp-content/uploads/2026/02/Zvit-pro-monitorynh-2021-2025.pdf

Department of Audit and Management Advisory Services, University of Alaska. (2026). Continuous Controls Auditing. *University of Alaska*. https://www.alaska.edu/audit/tools_of_the_trade/continuous-controls-auditing/

Hezam Y. A. A., Anthonysamy L. & Suppiah S. D. K. (2023). Big data analytics and auditing: a review and synthesis of literature. *Emerging Science Journal*, *2*(7), 629–642. https://doi.org/10.28991/ESJ-2023-07-02-023

Huang F., No W. G., Vasarhelyi M. A. & Yan Z. (2022). Audit data analytics, machine learning, and full population testing. *The Journal of Finance and Data Science*, 8, 138–144. https://doi.org/10.1016/j.jfds.2022.05.002

Leshchenko D. (2026). The role of internal audit in the process of preparing sustainability reporting for aviation enterprises. *Accounting and Finance*, *112*(2), 53–62. https://doi.org/10.33146/2518-1181-2026-2(112)-53-62

Nazarenko I. (2024). Audyt opodatkuvannia – posluha audytorskykh firm: osoblyvosti, aktualnist ta kharakterystyka [Audyt opodatkuvannia – posluha audytorskykh firm: osoblyvosti, aktualnist ta kharakterystyka]. *Ekonomika ta suspilstvo*, *62*. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-149

Petruk O. M. & Miziakina N. O. (2015). Audit of financial statements of enterprises in the aspect of resource utilization analysis. *Efektyvna ekonomika*, 1. http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3741

Punda A. V. (2026). Transformatsiia audytu v umovakh tsyfrovizatsii ekonomiky [Transformatsiia audytu v umovakh tsyfrovizatsii ekonomiky]. *Yevropeiskyi naukovyi zhurnal ekonomichnykh ta finansovykh innovatsii*, *1 (19)*, 557–565. https://doi.org/10.32750/2026-0148

PwC US. (2023). PwC US makes $1 billion investment to expand and scale AI capabilities. *PwC US*. https://www.pwc.com/us/en/about-us/newsroom/press-releases/pwc-us-makes-billion-investment-in-ai-capabilities.html

Rada z mizhnarodnykh standartiv audytu ta nadannia vpevnenosti (IAASB) (2021). *Mizhnarodni standarty kontroliu yakosti, audytu, ohliadu, inshoho nadannia*

vpevnenosti ta suputnikh posluh [Mizhnarodni standarty kontroliu yakosti, audytu, ohliadu, inshoho nadannia vpevnenosti ta suputnikh posluh]. IFAC. https://www.iaasb.org/publications/2021-mizhnarodni-standarti-kontrolyu-yakosti-auditu-oglyadu-inshogo-nadannya-vpevnenosti-ta

Riabchuk O. H. & Linyva K. M. (2025). Didzhytalizatsiia audytu finansovoi zvitnosti pidpryiemstv [Didzhytalizatsiia audytu finansovoi zvitnosti pidpryiemstv]. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi Akademii upravlinnia personalom. Ekonomichni nauky*, *2 (78)*. https://doi.org/10.32689/2523-4536/78-6

Vasarhelyi M. A., Alles M. G. & Kogan A. (2004). Principles of analytic monitoring for continuous assurance. *Journal of Emerging Technologies in Accounting*, *1*(1), 1–21. https://doi.org/10.2308/jeta.2004.1.1.1

zakon.rada.gov.ua. (1999, July 16). Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini [Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini]. *Verkhovna Rada Ukrainy*. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14

zakon.rada.gov.ua. (2010, December 2). Podatkovyi kodeks Ukrainy [Podatkovyi kodeks Ukrainy]. *Verkhovna Rada Ukrainy*. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

zakon.rada.gov.ua. (2017, December 21). Pro audyt finansovoi zvitnosti ta audytorsku diialnist [Pro audyt finansovoi zvitnosti ta audytorsku diialnist]. *Verkhovna Rada Ukrainy*. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19

Дослідження не отримувало зовнішнього фінансування.
Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.
Інструменти ШІ у підготовці цієї роботи не використовувалися .

Стаття надійшла до редакції / Received: 15.07.2026
Статтю прийнято до публікації / Accepted: 30.07.2026
Оприлюднено / Published: 08.10.2026